

Široki Brijeg (II.)*

PIŠE: DR. FRA OTON KNEZOVIĆ

Mučeništvo Širokog Brijega

Početkom prosinca te godine opet se razvijala žestoka bitka s partizanima za Široki Brijeg. Došlo ih veliko mnoštvo sa strojnicama, bacačima i običnim puškama. Svake noći pred zorou. Huka i buka, vriska vojske, kao da su na svadbi! Nijemci se samo čude bezobzirnosti i ustaša i partizana, jer i jedni i drugi navaljuju pjevajući i vrišteći, kao da idu u svatove! Ostati ili poginuti, kao da im je jednako. Došla su tri generala iz Mostara sa svojim četama da upravljaju bitkom za posjed Širokoga Brijega.

U najvećem jeku borbe, stigla je jedna partizanska brigada iz Dalmacije na Trn polje, te sa zapadne strane puca topovima na samostan i crkvu. U crkvi je nešto čeljadi, koje izpovijeda fra

Stanko Kraljević. Divan je čovjek. To je stara japija, kako su svi govorili. Po visok je, razrastao, uspravan kao štap, visoko čelo, oči plave, lice poširoko, mladenačko, rumeno, nijedne bore na njemu, iako je fra Stanko u 72. godini života! Tjeme je velike glave čelavo, ali se sijedo-bijela kosa još dobrano drži po ostalom dijelu glave. Ide uspravno, kao da mu je tek pedeset godina. U mladim godinama bio je profesor u sjemeništu i odgojitelj mladeži, kasnije župnik po raznim župama i gvardijan (starješina samostana) na Širokom Brijegu 14 godina uz prekide. On je rođen u Mokromu, a stric mu je bio fra Andeo Kraljević koji je doveo fratre iz Kreševa 1844. na Široki Brijeg, i poslije postao biskupom u Mostaru. Fra Stanko je bio neobično trijezan, bistar i duhovit čovjek. Bio je eto 14 godina starješina u velikoj samostanskoj obitelji i u

vrijeme rata i u vrijeme mira; bilo je i gladovanja i svakojakih potežkoća, ali ga nisam nikada video ljutita, potištena, klonula ili srdita. Resila ga je prirodna dobrota i redovnička samozataja, bio je vječito raspoložen i nasmijan, ozbiljan, ali i šaljiv prema potrebi i društvu. Bio je točan kao sat od mladosti. Išao je redovito spavati u devet sati naveče, a ustajao bi jutrom u četiri sata. Prvi je čitao svetu misu svako jutro, pomolio se i sjeo u izpovijedaoniku. On je najviše izpovijedao. Nedjeljom i svetkovinama dolazilo bi veliko mnoštvo svijeta na svetu izpovijed, pa bi on ustajao u izpovijedaonici po šest do osam sati. Izpovijedali su i drugi svećenici, ali ipak ne toliko koliko on. On je svako jutro bio u izpovijedaonici.

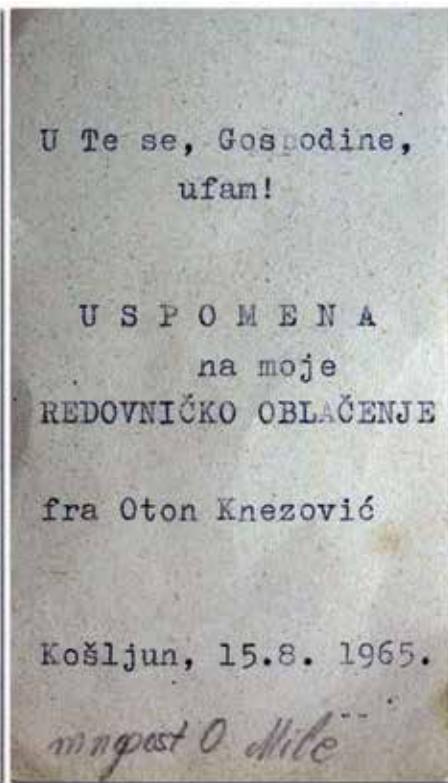
Jednoga dana razgovarali smo u zbornici o težini našega položaja. On nam je govorio da će nas bombardirati saveznici, kad ih naruči Tito. Možemo jednoga dana ili jedne noći ostati svi mrtvi. Bombe će nam porušiti ove velike i divne zgrade, koje su plod franjevačkoga rada i aktivnosti kroz sto godina. Nijemci su nepošteno učinili što su se smjestili baš u naše zgrade i izvrigli nas tolikoj pogibli. Tada su ga neki pitali:

– Što ćemo sada, oče fra Stanko?

– Fra Oton se dopisuje s Poglavnikom, piše članke u novine, on bi morao kapu u šaku i tražiti spas. Mogli bi se razići i drugi mladi kojekuda po sjevernim župama ili dalje. Ostat ćemo ovdje mi starci, gvardijan, župnik i pomoćnici, pa što nam Bog dadne.

Fra Didak Burić veli mu:

– Za fra Otona ne govorim ništa, ali mi ostali nismo nikomu krivi ništa. Ne znam zašto bismo morali bježati. Fra Didak je visok, crnomanjast, mršav i boležljiv profesor francuskoga jezika. Škole je svršio na Sorboni u Parizu.

* Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo neke gramatičke pogreške ako je to bilo potrebno radi razumljivosti.

Čovjek je na svom mjestu i obćenito zvan »Dobričina«.

– Vi niste krivi nikomu ništa, rekoh. Molim, što sam ja kriv?

– Ne srdi se, fra Otone, što će ti reći. Ti si žegaran čovjek. Dobar si i svatko te hvali, ali brzo planeš, jer si temperamentan. Rekneš svakomu istinu u lice i nemaš dlake na jeziku ni biskupu, ni provincijalu ni ministrima ni inspektoru! Ti imas pravo redovito uvijek, ali drugo je pitanje, je li baš zgodno reći svakomu sve ono što misliš o njemu! Dobro ti je rekao fra Stanko: kapu u šaku i bjež!

– Ja se ne osjećam kriv ni u čemu. Pa nisam toliko ni pisao za vrijeme rata. Ali ja sam govorio i privatno i u crkvi s propovjedaonice protiv svih koji krše Bože i ljudske zakone. Osuđivao sam i izgredre pojedinaca na ustaškoj strani.

– Baš radi toga što si pisao i govorio protiv svakoga, bježi ako ti je draga glava! dovikuje mi gvardijan fra Andrija Jelčić. Moj meštare, neće oni pitati nikoga od nas jesи li kriv ili nisi, nego jesи li svećenik i Hrvat.

– Pa svi smo fratri svećenici i Hrvati ovđe! A ne možemo svi bježati!

– Fra Otone, mi te ne gonimo, nego mi ti savjetujemo da bježiš, jer bi nas mogli poubijati sve radi tebe! veli mi fra Mariofil Sivrić, mladi vikar samostana. Znadu Srbi da si ti dao Pašiću i Aleksandru bosanski grb! Neće oni tebi to nikada zaboraviti ni oprostiti! Srbi su to!

– Pa ja sam imao pravo! Kako je mogao Pašić kao predsjednik države Srba, Hrvata i Slovenaca izjaviti u Sarajevu 1922. ovo: »Bosna i Hercegovina jesu dve srpske klasične zemlje, dve najčistije srpske zemlje, bre, i nitko ne može biti u njima činovnik, tko nije radikalni Velikosrbin!«

– Srbi mogu govoriti sve, ali mi ne smijemo ni pisnuti! Veli mi fra Tadija Kožul, mladi profesor klasičnih jezika.

– Ali ja smijem bogme i ja sam mu odgovorio člankom »Čija je Herceg – Bosna?«. Odgovorio sam mu onako,

kako je zasluzio!

– E pa sad put pod noge, sokole moj, veli mi fra Martin Sopta, filozof.

Dok mi tako razgovaramo, bane u zbornicu mladomisnik fra Bosiljko Kordić. Došao od kuće iz sela Grlevići, koje je nasred puta između Širokoga Brijega i Vitine kod Ljubuškoga. Veli nam:

– Poštovani oci! Bio sam kod kuće u Grlevićima nekoliko dana. Jučer mi je došao u roditeljsku kuću neki rođak partizan. On je krasan i mlad momak i nitko živ ne zna kako je on otišao među partizane. Ne govori ni on, da ga ne bi možda ubili. Možda su ga negdje zarobili i prisilili da ostane kod njih! Ne smije ih izdati, jer će ga ubiti danas sjutra! On mi kaže: »Fra Bosiljko, molim te, otidi odmah na Široki Brijeg i reci fratrima neka bježe kud kamo! Ja sam čuo neki dan na Posušju kako se ti partizani razgovaraju među sobom: "E, bre, nijedno mesto u Jugoslaviji ne će tako grdno nastradati kao Široki Breg!" Oni će sigurno poubijati fratre, kao što su poubijali i tolike druge naše svećenike! Leti i kaži im neka bježe bilo kuda!« Takva je poruka, a vi poštovani oci, kako znate.

***

Fra Stanko izšao na crkvena vrata i u isti ga čas pogodilo topovsko tane u junačko čelo, probilo se unutra, oštetilo jedan crkveni kameni stup i srušilo kip na oltaru sv. Ante! Partizani opalili top s Trna u crkvu. Nekoliko topovskih hitaca pogodilo je krov, toranj i veliki prozor na crkvu.

Među nama nastala strava. Žao nam fra Stanka iz duše. Kud će sudbina baš na nj, kad nam je valjao svojim mudrim i očinskim savjetima toliko! Otišli smo u crkvu, pomolili se Bogu za njegovu dušu i sutra ga pokopali.

Fratri se smeli i ne znaju što će. Jedan mačekovac i desna ruka dra Bariše Smoljana imao vezu s partizanima već duže da se osigura na vrijeme. Partizani poručivali po njemu: »Neka se fratri ne

boje ništa. Nikomu ne će pasti ni vlas s glave, osim tko je bio ustaša zločinac. No i njemu će suditi narodni sud, pa što mu bude!« Tako nam je poručivao i jedan partizan iz Mostara, sin nekoga fijakerdžije Ernesta, koji je bio Talijan iz Trsta, ali se pohrvatio u Mostaru.

***

Dr. fra Marko Dragičević, fra Nevenko Mandić i fra Bono Andaćić otišli na sjever u brda u župu fra Metoda Pušića Izbično. U slijedeću nedjelju fra Marko držao pučku misu u Izbičnu, a fra Metod se vratio u Mostar. Baš kod pretvorbe stignu neki partizani s puškama i samokresima u kapelicu, svuku fra Marka i odvedu svu trojicu nekuda. Fra Marko reče narodu da bude miran, da se pomoli za njih, jer je njihova sudbina poznata. Nikada o njima ni traga ni glasa. Čobani su pretraživali jame i pećine u brdima, ali ništa!

Bivši provincijali dr. fra Krešimir Pandžić i profesor fra Augustin Zubac, fra Zvonko Grubišić i neki klerici otišli u drugu susjednu župu Mostarski Gradac da se zaklone od bombardiranja samostana. Neki otišli opet u Mostarsko Blato k župniku, ali većina frataria i klerika ostala u samostanu.

***

Jedne noći navalili odmah s večera partizani na varošicu Lišticu. Dakle obkoliли su Široki Brijeg s tri strane, otvorena je još samo istočna strana prema Mostaru. Nijemci dovukli pojačanja iz Mostara, skupila se seljačka i ustaška milicija, koju Nijemci vježbaju i šalju u prve redove. Moraju braniti Široki Brijeg pod svaku cijenu, dok se njihova vojska ne povuče iz Crne Gore, istočne Hercegovine i zapadne Srbije koja graniči s Crnom Gorom.

Borba se vodi dan i noć! Stigla partizanska pojačanja iz Dalmacije. Tito ljut, zašto se tako odugovlači osvojenje ustaške kule na Širokom Brijegu. Došli topovi, tankovi, borna kola iz Dalmacije i tisuću partizana iz Dalmacije,

većinom bez pušaka i ikakva oružja. Moraju navaljivati na kulu hrvatstva i katolicizma u Hercegovini! Moraju razarati gimnaziju i konvikt, gdje su uglavnom njihovi sinovi učili i stanovali. Oni katolici i Hrvati! Pa još golim šakama, da ih izgine što više! Takova je đavolska srbska taktika i kod četnika i kod partizana! Kad se radi o propasti i što jačem poniženju Hrvata, onda su jednaki i isti.

***

Topovi gruvaju, bacači zuje, strojnica štekću, puške cijuču, pogadaju ljudе i zgrade, a saveznički bombarderi siplju bombe. Jedna je pala na crkveni krov. Druga je udarila u središte gimnazije i zapalila je. Izgorjela je krasna knjižnica koja je imala sto tisuća knjiga i mnoge stare rukopise!

Sve je izgorjelo: i ljetopisi, maticе, đački zapisnici, svjedočbe i djela u rukopisu od pojedinih profesora. Sva povijest ovoga znamenitoga zavoda od sto godina sada je u pepelu!

Druga je avionska bomba pogodila u đački konvikt baš u sobu oca upravitelja, koji se u to vrijeme bio skrio u vodenici ili našoj mlinici pod Brijegom. Iz svoje sobe bio je prokopao podzemni tunel prema dvorištu, u nj sakrio masti, plahta, deka, novca i ostalog materijala. Sad je bomba pogodila i sve uništila!

Veliki požar uhvatio gimnaziju i konvikt te suklja kao plameni jezici prema nebu. Sva okolna sela i brda promatraju s užasom tu nesreću svojih sinova, svojih fratara i svećenika, svojih glavnih kulturnih i vjerskih središta.

Ustaše i Nijemci brane se očajnički iz zapaljenih i porušenih zgrada. Njihove strojnice i topovi kose partizanske redove kao žito u klasu! Još bi ih tako šišali da nisu partizanski tankovi s Trna obišli brdo i s južne strane došli pod konvikt i samostan. Nijemcima i ustašama još je otvoren put da se povuku prema Mostaru.

Partizani navaljuju u masama, jer su se skupili sa svih strana u tisućama.

Došlo im naređenje da moraju zauzeti Široki Brijeg, jer ne mogu inače presjeći povlačenje njemačkoj armiji s Balkana. Došli partizanski generali: Koča Popović, Peko Dapčević i drugi da ravnaju jurišima na samostan i gimnaziju. Nijemci i ustaše ne mogu se više održati, jer zgrade su već u punom požaru i razaranju. Povlače se! Partizani nadiru u svom bijesu, da ih potuku i zarobe. No oni se junački brane i odstupaju stopu po stopu. Već su se spustili u varošicu Lišticu. Građani u smrtnom strahu od bomba, topova i pokolja. Mnogi su pobegli pod Čavarovo brdo u njemačke bunkere.

Partizani su otišli sjevernim brdima od Širokoga Brijega prema Mostaru, da presijeku povlačenje Nijemcima i ustašama. Potjerali su i fratre iz Mostarskoga Graca, stjerali ih k varošici Lištici, stavili im u ruke strojnice te kao ustaše polegli po zemlji i pucaju u partizane. Tako su ih fotografirali! Tu su ih pomlatili i rasjekli na komade!

***

Čim su ustaše i Nijemci ostavili samostan i povukli se prema Mostaru, pojurali su kao hijene partizani u samostan. Fratri su se za vrijeme tih krvavih juriša i bombardiranja nalazili u crkvi, Bogu se molili i očekivali strašni sud. Stigao i Koča Popović s Pekom Dapčevićem. Odmah su fratre istjerali iz crkve, svrstali ih pred samostan, neke odveli još dalje u crkveno dvorište, polegli ih za niski zid, stavili im u ruke strojnice, kao da pucaju u partizane koji navaljuju odozdo ćestom od konvikta. Uslikali ih! Druge su poredali odmah do štale, stavili im puške u ruke, povikali partizanima koji nadolaze u rojevima: »Gledajte, drugovi, ovih ustaških zlikovaca u fratarskim mantijama kako na vas pucaju.«

Među fratrима bio je i fra Marko Barbarić od 80 godina. Bio je povisok, mršav kao smrt, dosta sijed. Imao je siromah tri operacije u Beču od koinokokosa, izrezali mu svu crnu jetru i ostao

boležljiv kroz dugo godinu. Stare dane provodio je na Širokom Brijegu u postu i molitvi. Bio je željan znanja, te je uvijek čitao sve do čega bi došao. Čitao je sve novine, pače rješavao i one zagonetke iz njih! Ali najradije je čitao knjige o zvjezdama i govorio nam kako će ljudi brzo ići na Mars! Svi smo ga zvali »Astronom« radi njegove ljubavi za astronomiju. Bio je dobra duša, upravo bezazlen. Nije se nikada uplićao u tuđe poslove, nego je živio posve skromno i povučeno. On je brat časnog služe Božjega Petra Barbarića koga želimo vidjeti na oltaru kao sveca. Imao je dva imena: »Dobričina« i »Astronom«.

Dakle toga starca od 80 godina položio je Koča Popović pred samostanom uz jednu bukvu, stavio mu strojnicu u ruke, pozvao partizane da vide kako u njih puca! Partizani navaljuju i padaju, a on ih šiša iza bukve! Tako su ga uslikali!

Svim fratrима izrekli smrtnu osudu. Partizani su se uvukli u samostanske prostorije, u njima će stanovati i čuvati fratre za sјutrašnji dan!

***

Ujutro su fratri primili svetu pričest, potrošili svete hostije da ne padnu u ruke bezbožnicima – srbokomunistima. Ovi su ih izveli pred samostan, polegli ih na zemlju, stavili im u ruke strojnice; odozgo ide četa partizana, a fratri tobоže pucaju na njih! Fotografirali su ih u tome položaju, a te su slike išle kasnije u stotine primjeraka po svim srbokomunističkim listovima, ljepljene po zidovima svih gradova; radio govorio dan i noć kako su ustaški zlikovci u fratarskim mantijama platili izdaju Srbije i Jugoslavije! Spikeri su govorili preko radija cijeli mjesec dana o fratrима na Širokom Brijegu i o njihovim zločinima prema narodu i zemljilj! O tome su i novine pisale svaki dan, a časnici su držali vojsci predavanja i govore o Širokom Brijegu, o fratrимa ustašama i zlikovcima koji su razoružali srbsku vojsku. Slali su i u

svjetsku štampu te slike i izjave o zločinima fratara na Širokom Brijegu i u cijeloj Hercegovini protiv naroda! Svi su ti izvještaji i predavanja završavala stalno riječima: »Ali platili su ti zlikovci u fratarskim mantijama svoju izdaju naroda i zemlje!«

Poslije toga digli su fratre sa zemlje, skupili ih u grupu, polili benzinom i žive zapalili!

Dne 7. veljače 1945. svjedočilo je na Širokom Brijegu 28 franjevaca, a u cijeloj Hercegovini 68, svjedočilo je u ognju i krvi za Boga, za slobodu, za domovinu i za Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske! Svjedočili su pjevajući zanosnu himnu »Tebe Boga hvalimo« i gušeći se u plamenu.

***

Partizani su zaposjeli samostan i zgrade, koje su ostale pošteđene od bombardiranja i požara, a svi su ostali odrediti tjerali ustaše i Nijemce koji su uzmicali u Mostar. Uzmicali su cestom braneći se, a partizani su išli sjevernom stranom po brdima i neprestano pucali u njih.

Kad su stigli na Žovnicu, bila je skoro večer. Žovnica je klanac na zapadu Mostara koja se strmenito spušta u grad prijekim putačama, a cesta se spušta lagano mnogim okukama i serpentinama (vijuganjima). Iz istočne Hercegovine spuštaju se cestom Nevesinja posljednje njemačke čete u Mostar. Partizani su skupili svu svoju snagu da zapriječe uzmak ustašama i Nijemcima iz Mostara. Sa Žovnice gruvaju partizanski topovi na istočnu stranu grada kuda se spuštaju njemačke čete. Partizani zaposjeli sva velika brda sa zapadne, južne i sjeverne strane Mostara i tuku oružjem bez milosrđa. Nijemci i ustaše uzvraćaju pucanjem, koliko mogu.

Nijemci i ustaše napustili su već sve tvrđave na Humu i iznad sjevernog logora, a tako i na biskupovoj glavici u vinogradu, jer se misle žurno povlačiti prije nego im presijeku željeznicu, cestu i putače prema Sarajevu. Čim se

povlačila vojska iz Hercegovine, povlačilo se i veliko pučanstvo s njome. Svi su strahovali od srkokomunističkih klanja i paleža. Tako se već tjedan dana sleglo silno mnoštvo naroda iz Hercegovine u Mostar, da dijeli sudbinu s vojskom.

Ova noć bila je strašna, upravo kao u Dantovu Paklu. Kiša je lijevala svom snagom, velika pomrčina svuda, osobito u ovoj dubokoj kotlini Mostara i Bijelogog polja, sjeverno od grada prema Sarajevu. Sve ceste u gradu pune kola, topova, naroda, da se ne može čovjek maknuti. U to ogromno mnoštvo siplju partizanski topovi i strojnica smrt i pokolj. Spustili se napokon s brda i oni, te nastao po ulicama i kućama grada pakleni pokolj. Ništa se ne vidi, nitko nikoga ne raspoznaće, svak svakoga tuče i kolje noževima i zubima, samo-kresima i strojnicama, da je strahota. Žene nariču, djeca ciče, starci plaču, ranjenici ječe i zapomažu, partizani urlaju i kriče, psuju i kunu, da se zemlja trese od užasa tih kletava! Cestom teče ljudska krv i slijeva se u bijesne valove mutne Neretve. Topovi grme i

ruču, strojnice štekću, avioni zvrče po mračnome zraku, bacaju bombe, puške pucaju i ručne granate cijuču kroz cijelu noć od Mostara do Bijelogog polja.

Sjutra oko osam sati nebo se razgalo, sunce zasjalo i pokazuje svjetlim zrakama na deset tisuća nesretnih ljudi koji leže po ulicama Mostara i po zemlji Bijelogog polja u krvi, blatu i smradu. Strašno ih je gledati! Svi iznakaženi, izmrcvareni, razdrobljeni i isječeni na komade! Ledena smrt slavi slavlje nad ludošću i divljaštvom ljudske djece. Obilna joj žetva kao rijedko kada. Oj ljudi, kada ćete se dozvati pameti? Zar ćete zbilja ogreznuti u grijehu i krvi te uvijek rješavati svoje zadjevice na ovako okrutan i zvјerski način?

Broj ranjenika bio je još veći. Ostatak se povlačio dalje prema Sarajevu. Kroz hladne zimske kiše, snjegove i vjetrove koji ugone studen u kosti.

(nastavlja se)

dr. fra Oton Knezović, Široki Brijeg, Drinapress, Valencia, 1967., str. 102. – 122. ☙

Iz sadržaja

IZ LJETOPISA	4
STRATIŠTA	28
POBIJENI	32
GLAS O MUČENIŠTVU	33
NATJEĆAJ	34
RAZGOVOR	39

Urednikova riječ

FRA MILJENKO STOJIĆ

Dragi čitatelji!

U vremenima u kojima jesmo ponovno na ovim stranicama razmatramo povijest žrtvoslovja Hercegovačke franjevačke provincije, ali i vjernoga hrvatskoga puka Božjega. Zajedno su umirali pa neka zajedno žive u našim sjećanjima i molitvama.

Nisu ta vremena bila laka. Bezbožni jugo-komunistički sustav, zajedno s onima koji su pristajali uz njega, proveo je genocid nad hrvatskim narodom. Ubijani su ne samo njegovi duhovni predvodnici nego i svi oni koji su se izjašnjavali domoljubima i vjernicima. Stoga je s pravom Europski parlament komunizam svrstao među tri suvremena totalitarizma.

Zbog nesklonih povijesnih okolnosti nismo još dovoljno razvili u svojoj sredini kulturu žrtvoslovja i domoljublja. Znamo to i dalje držati samo nekom svojom obiteljskom tajnom i tko se tu ima što miješati. Zaboravljamo pritom da nas Bog nije stvorio samo kao pojedince, nego i kao zajednicu. Svi naši ubijeni, svi naši mučenici padaju i obitelji i široj narodnoj zajednici. Oni su zapravo u temelju našega i zajedničkoga postojanja. Ukažu nam na ono bitno u životu, na pravu pripadnost, na vrijednosti za koje se isplati dati svoj jedini život koji imamo. I nema ništa zazorno u tome da ih se javno sjećamo i da javno iskazujemo počast hrvatskoj zastavi vješajući ju u pravo vrijeme na svoj dom i u svojoj sredini.

Zbog toga što se iscrpio istražni rad, Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće« u posljednje vrijeme sve više sudjeluje u obilježavanju ubojstva i mučeništva u našim župama i u našim mjestima. Nije riječ samo o Drugom svjetskom ratu i poraću. Ginuli su naši i mučeni i u ratovima, i u bunama, i u vremenu zlosilja. Treba se za sve njih moliti i odati im počast. Počinje već bivati uobičajeno da se to čini u jednom od dana trodnevice zaštitniku dotične župe. Tom prigodom izmoli se i molitva za odrješenje grijeha tih žrtava. Jednostavno, oni su naši, mi smo njihovi!

Od ovoga broja izlazimo s nešto smanjenim brojem stranica. Građe imamo, troškovi se povećali pa je najbolje tako.

Ma gdje da ste, lijep vam pozdrav s našega Briga.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesna« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svetе Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)«

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute Majka Svetaca

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«, XVI., 2 (31),
Široki Brijeg, srpanj – prosinac, 2023.
Broj zaključen 31. lipnja 2023.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

LEKTURA I KOREKTURA:
Zdenka Leženić

ADRESA:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

VEZA:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

GRAFIČKI PRIJELOM I TISAK:
FRAM-ZIRAL, Mostar

GLASILO IZLAZI POLUGODIŠNJE:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavju Izdavaštvo.

CIJENA POJEDINOG PRIMJERKA:
3 KM; 1,5 EUR

GODIŠNJA PRETPLATA (S POŠTARINOM):
BiH 8 KM; HR i EU 9 EUR; CH 9 CHF; SAD 14 USD;
Canada 14 CAD

SLANJE PRETPLATE, DOBROVOLJNIH PRILOGA...:
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi tekući račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808